

Соціальна адаптація військовослужбовців

УДК 364-057.36

О.О. Буряк, М.І. Гіневський

Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Харків

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ АРМІЇ УКРАЇНИ ДО НОВИХ УМОВ ІСНУВАННЯ

У статті розглянуто основні етапи соціальної адаптації військовослужбовців Збройних Сил України до нових умов існування. Наведена єдина класифікація військових і цивільних професій. Проаналізовано досвід адаптації військовослужбовців у іноземних державах та основні законодавчі акти даної сфери.

Ключові слова: *військовослужбовці, соціальна адаптація, класифікація професій.*

Вступ

Трьома найлютішими ворогами суспільства є неосвіченість, бідність і роз'єднаність. Неосвіченість можна подолати з допомогою освіти, бідність за допомогою праці і володіння капіталом, а роз'єднаність за допомогою об'єднання, діалогу і толерантності.

В Україні немає проблем з наявністю геніальних ідей, є проблеми з відсутністю геніальних виконавців цих ідей.

Світова фінансова криза, як виявилось, став великою несподіванкою для уряду України. 8 квітня 2009 року Уряд прийняв рішення про скорочення чисельності ЗС України на 2 тис. військовослужбовців порівняно з раніше затвердженим планом реформування і затвердив чисельність ЗС у кількості 191 тис. осіб, у тому числі 148 тисяч військовослужбовців. При цьому Державна програма соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, яка повинна забезпечити соціальну захищеність військовослужбовців, що звільняються, практично не фінансувалась.

За останні три десятиліття у світі відбувся грандіозний революційний перехід, в ході якого майже в сорока країнах авторитарний режим змінився демократичним правлінням. Насправді під назвою «авторитарний режим» ховаються несхожі одна на одну форми правління, такі як військові хунти в Латинській Америці, однопартійне керівництво в комуністичних країнах і на Тайвані, одноосібні диктатури в Іспанії, на Філіппінах і в Румунії, расистська олігархія в Південній Африці. Перехід до демократії також здійснюється по-різному. Практично всі ці авторитарні режими, незалежно від їх типу, мали одну спільну рису: відносини цивільної і військової сфери діяльності залишали бажати кращого.

Ставлення державної влади до офіцерського корпусу в період перших років незалежності України призвело до його поділу на кілька умовних груп:

– група найбільш політично активних офіцерів в основному вищого та старшого складу, які прагнуть лобювати військово-політичні інтереси Армії і сформувати свою корпоративну ідеологію;

– група офіцерів, які продовжують сумлінне виконання своїх професійних обов'язків, але віддає перевагу в якості особистісних цінностей моральним устоям і традиції інших соціальних інститутів, зокрема: церкви, сім'ї, земляцтв.

– група найбільш заповзятливих офіцерів, які прагнуть себе реалізувати в інших соціально-економічних сферах: підприємництво, банківській справі, охороні комерційних структур, політики і т.д. Причому представники цієї групи, як правило, не йдуть з лав Збройних Сил, а намагаються поєднувати службу з приробітком. Зароблені від «залишкового» гроші створюють основу для лобювання своїх першочергових інтересів в отриманні житла, просування по службовій сходах, користуванні майном та обладнанням ЗС для своєї комерційної діяльності;

– група офіцерів, не здатних самостійно знайти вихід з положення, що створилося, і прагнуть піти від реальних труднощів шляхом девіантної (асоціальної) поведінки: пияцтва, наркоманії, суїцидальних спроб і т.д.

В умовах переходу України до демократичного суспільства з ринковою системою відносин, були порушені звичні стандарти мислення і дій. Все суспільство блукає в пошуках ідеалів, правил співіснування і моралі. Офіцери, будучи частиною суспільства, відчують ті ж труднощі, але їх відчують гостріше, оскільки служба своєму народу є метою їхнього життя. У зв'язку з цим, офіцери і члени їх сімей потребують професійної державної підтримки при переході від військових до цивільних умов життя.

Соціальна адаптація – процес активного пристосування офіцера і членів його сім'ї до нових умов проживання в громадянському суспільстві з ринковою системою взаємовідносин. Успішність соціальної адаптації – це добре збалансоване співвідношення між потребами людини і вимогами конкретного соціального середовища.

Відомо, що швидкість соціальної адаптації залежить від двох основних умов: зовнішніх – ступеня сприяння життєвих обставин, а також внутрішніх – готовності самих військовослужбовців до змін.

1. Етапи адаптації

Умовно час адаптації можна розбити на етапи: підготовчий, етап психологічного напруження перед звільненням, етап гострих психічних реакцій при вході в цивільне життя, етап гострих психічних реакцій виходу з військового життя, етап перегляду колишніх стереотипів і придбання відсутніх.

Підготовчий етап. На цьому етапі офіцерові найважче дається розуміння того, що звільнення з армії неминуче. Головним подразником стає тривала загроза того, що звільнення відбудеться. Закономірність полягає в тому, що чим сумлінніше служить офіцер, чим більше йому комфортно в умовах військової служби, тим болучіше проходить цей етап. Найбільше в цей період офіцер потребує поради авторитетного і делікатного командира. Наявність можливості залишитися в системі ЗС, будучи цивільною людиною – найкращий вихід з психологічного стресу.

Ситуації бувають різні. Найважче в цей період буває офіцерам-«бомжам», які не мають власного житла і реальної перспективи його отримання. З звільненням з армії тануть надії на вирішення житлового питання й у членів його родини. Таким офіцерам в цей період дуже важлива допомога юриста, який міг би роз'яснити права та обов'язки офіцера перед державою і держави перед ним. Знання законів і психологічний настрій на позитивний результат – найважливіша умова для порятунку від психічних захворювань, конфліктів і суїцидальних спроб (спроб самогубства). Велику допомогу можуть надати офіцери, раніше звільнені з лав ЗС і пройшли період адаптації. Ще більш ефективну допомогу може надати діючі громадські організації ветеранів ЗС України в областях та районах держави.

Етап психологічного напруження перед звільненням. Етап, що безпосередньо передує звільненню в запас. Офіцер здає справи і посаду, ходить по кабінетах з обхідним листом, підписує акти приймання-передачі. Емоційне напруження посилюється ще й тим, що від офіцера в цей період практично нічого не залежить. Він діє за інерцією, до тих пір, поки не відчує себе чужим у рідному колективі. У цей період офіцерові необхідні такі якості: рішучість і самовладання.

Етап гострих психічних реакцій при вході в цивільне життя. На цьому етапі офіцер заново відкриває для себе «цивільний світ». У новому світі немає твердого статутного порядку, немає беззаперечної покори начальнику, діють закони, про існування яких офіцер міг тільки здогадуватися. На досвідченого офіцера дивляться поблажливо, як на солдата початкового періоду служби. Простіше цей етап проходить у офіцерів, які звільняються з військових навчальних закладів, наукових і дослідних установ і вищих штабів. Вони частіше стикаються з цивільними особами. Найважче цей етап проходить для польових офіцерів, командирів бойових частин.

Можливі 3 варіанти проходження цього етапу:

1. Спокійний варіант. Спокійно, без стресів, у

відповідь на вплив психогенних факторів відбувається вироблення захисних реакцій.

2. Нестійка психічна діяльність.

3. Глибокі психічні зміни, прояв стійких нервово-психічних розладів та захворювань.

У якому з варіантів проявить себе військовослужбовець? Це насамперед залежить від його психічних особливостей і від того, наскільки рішуче він врывається в нове життя.

Етап гострих психічних реакцій виходу з «військового життя». На цьому етапі офіцер відчуває себе позбавленим звичної твердої опори, він ніби опиняється підвішеним над прірвою. Замість перспективи і добре налагодженого, нехай і не дуже благополучного, але стабільного життя, він опиняється в ситуації, в якій йому необхідно вирішити багато питань свого облаштування та організації життя сім'ї. Офіцер починає губитися перед труднощами і не протистояти неприємностям. Відбувається руйнування життєвих звичок та інтересів.

З точки зору сформованих передумов до соціальної адаптації можна виділити ряд переваг та недоліків, отриманих в період служби в Збройних Силах.

Переваги офіцерів, сформовані армійською службою: мобільність, організованість, активність, зібраність, відповідальність, акуратність, стійкість, сміливість, витривалість, невибагливість, твердість, освіченість, висока моральність.

Недоліки офіцерів: несамостійність, відсутність навичок оцінювати свою діяльність за критерієм «ефективність-вартість», залежність, негнучкість, жорсткість, непримиренність, підозрілість, нетерпимість.

Офіцеру для впевнених дій необхідно усвідомлення значимості своєї місії.

Вкрай необхідна соціальна адаптація, що супроводжується не тільки оволодінням конкретними знаннями, вміннями та навичками, але і розвитком життєво важливих якостей, які сприяють освоєнню нового виду діяльності.

Справа в тому, що офіцер звик ототожнювати підвищення кваліфікації з призначенням на вищу посаду. Кожен раз, закінчуючи курси, він міг претендувати на нову посаду. Курси в ЗС мають практичну спрямованість і безпосередньо пов'язані з новою перспективною посадою.

Перепідготовка на цивільні спеціальності передбачає отримання офіцером і членом його сім'ї нових знань з цивільної спеціальності, яку офіцер раніше не мав, тому і підвищувати тут нічого. Курсова підготовка сприяє отриманню мінімальних знань в галузі економічної термінології, менеджменту, фінансового аналізу та бухгалтерського обліку. Курси «Інформаційні технології» дають необхідні знання в області комп'ютерної грамотності, але не дають спеціальності як такої.

Проблема в тому, що є закони ринку праці та реальні вакансії, на які може працевлаштуватися офіцер або член його сім'ї. А ринок праці на даний

момент пропонує в основному робочі спеціальності. Та й часу у офіцера мало.

Перепідготовка на цивільні спеціальності повинна розглядатися як можливість систематичного та професійного впливу на свідомість військовослужбовця з метою формування його світогляду для подальшої усвідомленої діяльності в громадянському суспільстві на основі отриманого необхідного мінімуму знань щодо законів і правил взаємин людей у громадянському суспільстві.

Головне завдання курсової перепідготовки полягає в тому, щоб відірвати офіцера від службової діяльності або болісних спогадів про неї, занурити його в світ громадянської динамічної освітньої атмосфери, оточити розумними педагогами, які мислять по-сучасному, здатні відчувати ритм життя і успішно самореалізувалися в ньому. Потрібно дати необхідний мінімум знань у галузі економіки, фінансів, цивільного права, інформаційних технологій. Дуже добре, якщо вдається організувати перепідготовку офіцера з військової спеціальності на аналогічну цивільну спеціальність: льотчик, матрос, інженер. Але це швидше виняток, ніж правило.

Хороших успіхів вдається досягти при поєднанні курсової перепідготовки та тренінгів-семінарів. Тренінги-семінари дозволяють послабити дію соціальних установок і стереотипів, що заважають адаптації, змінити песимістичне відношення до себе і навколишньої дійсності, сформувати активну життєву позицію в нових умовах.

Мета тренінгу – дати необхідний мінімум знань по тематиці тренінгу, отримати практику роботи в команді однодумців, навчитися діяти в реальних ситуаціях цивільного життя.

Правила для учасників тренінгу:

– Особиста присутність. Включеність, обов'язкова участь кожного у протягом всієї роботи групи;

– Рівноцінність. Всі статусні відносини, що склалися до початку тренінгу, в розрахунок не приймаються. Немає правильних і неправильних дій, хороших і поганих результатів. Цінність представляє досвід кожного члена команди.

– Активність. Всі учасники тренінгу повинні бути активними;

– Відповідальність. Кожен учасник команди несе відповідальність як за свої рішення, так і за рішення команди;

– Конструктивність зворотного зв'язку. Звертати увагу на поведінку кожного учасника. Описувати, а не оцінювати. Обговоренню підлягає лише те, що відбувається на тренінгу. Аналізувати результати роботи учасників за епізодами, а не тільки в цілому.

2. Єдина класифікація військових і цивільних професій

Тут подана класифікація військових професій і їх цивільні аналоги виходячи з подібності вимог до фахівця. Знання цієї класифікації дозволить військо-

вослужбовцю у певній мері орієнтуватися при виборі майбутньої професії або курсів професійної перепідготовки і, крім того, стане одним з факторів підвищення психологічної готовності до пошуку роботи.

Організаторські (командні, управлінські) професії

Військові професії: командири підрозділів і частин, їх заступники, керівники відділень (відділів, управлінь, установ, служб) і інші прямі керівники особового складу.

Аналоги цивільних професій: виконавчі (комерційні, технічні) директори, адміністратори, менеджери-організатори малих, середніх та інших підприємств, бригадири, майстри та інші керівники.

Загальні вимоги до індивідуальних якостей фахівця: організаторські здібності, практичний розум, самостійність, вимогливість, товариськість, емоційна врівноваженість і самовладання, здатність легко сходитися з людьми, уміння знаходити правильні рішення в короткий термін у будь-якій ситуації, знання психології людей, уміння розібратися в їхніх можливостях і настрої.

Соціально-педагогічні професії

Військові професії: помічники (заступники) командира по роботі з особовим складом, військові соціологи (юристи, журналісти, екологи), викладачі вузів, психологи підрозділів, культурно-просвітницькі працівники, військові гігієністи (епідеміологи).

Аналоги цивільних професій: учителі, вихователі, тренери, соціальні працівники (на виробництві, у житловому районі, з складними дітьми, підлітками, інвалідами, пенсіонерами і т.д.), демографи; соціологи, юристи, психологи-менеджери, комерційні (страхові, податкові, рекламні) агенти, дилери, маклери.

Загальні вимоги до індивідуальних якостей фахівця: інтерес до роботи з людьми, схильність аналізувати їхні індивідуальні особливості і бажання допомогти їм, товариськість, чесність, доброзичливість, чарівність, уміння впливати на людей, бути переконливим у спілкуванні з ними, наполегливість; наявність необхідних знань по педагогіці, психології, політико-соціальних і культурно-просвітніх питаннях, а також у сфері медицини і юриспруденції, володіння методами виховання і навчання.

Інженерно-технічні професії

Військові професії: заступники командирів по технічній частині, фахівці автомобільної (бронетанкової, інженерного зв'язку та ін.) служби, конструктори військової техніки, фахівці ремонтних баз і парків, техніки підрозділів.

Аналоги цивільних професій: інженери підприємств, механіки по автотранспорту, майстри з ремонту телерадіоапаратури (комп'ютерної, автомобільної та іншої техніки), механіки всіх профілів, електромонтажники, слюсарі, техніки-технологи.

Загальні вимоги до індивідуальних якостей фахівця: інтерес до роботи з технікою, аналітичне мислення, наполегливість, технічна кмітливість, схильність до ручного ремесла, просторова уява, гарна загальнонаукова підготовка, знання фізики, механіки, радіоелектроніки, відповідних зразків техніки, володіння математичним апаратом.

Операторські професії

Військові професії: оператори ЕОМ (АСУ, РЛС), офіцери наведення, військові льотчики та інші фахівці, що безпосередньо управляють військовою технікою і озброєнням.

Аналоги цивільних професій: оператори пультів керування (ЕОМ, АСУ), радіооператори, радіотелеграфісти, оператори верстатів з ЧПУ, оператори набору, ювеліри-гравери, професійні фотографи, льотчики цивільного повітряного флоту, водії різних видів транспорту.

Загальні вимоги до індивідуальних якостей фахівця: високий рівень розвитку основних якостей уваги (стійкості, концентрації, розподілу і перемикавання), зорового і слухового сприйняття, оперативної пам'яті, гарна координація, точність і швидкість рухових реакцій, здатність тривалий час витримувати фізичну напругу, зберігаючи готовність до активних дій, у тому числі при дефіциті часу і впливу екстремальних факторів, емоційна стійкість, відповідальність, впевненість у собі.

Оперативно-штабні професії

Військові професії: оперативні працівники штабів усіх рівнів, штатні оперативні чергові командних пунктів, штурмани ВПС і ВМФ, військові фінансисти.

Аналоги цивільних професій: оператори в банках, диспетчери з руху, чергові на залізничних станціях, штурмани цивільного повітряного і морського флоту, розподільники робіт, діловоди, бухгалтери, топографи, програмісти.

Загальні вимоги до індивідуальних якостей фахівця: гарні знання відповідних нормативних документів, готовність до точного виконання їх вимог при одночасному умінні ризикувати, ухвалювати рішення, засновані на інтуїції, довгочасна пам'ять, логічне мислення, старанність і пунктуальність, здатність до кропіткої роботи, відповідальність і рішучість, уміння працювати із графіками, таблицями, робити складні розрахунки, у тому числі на ЕОМ.

Спеціальності, пов'язані з діяльністю в екстремальній обстановці

Військові професії: фахівці повітрянодесантних військ, морської піхоти, частин спецпризначення, розвідувальних підрозділів.

Аналоги цивільних професій: рятувальники всіх видів, співробітники охорони, охоронці, співробітники ОМОН (муниципальної міліції, карного ро-

зшуку і т.п.), інкасатори, каскадери, пожежні, егері, інспектори рибоохорони, інструктори по туризму.

Загальні вимоги до індивідуальних якостей фахівця: особливо високі вимоги до здоров'я і фізичної підготовки (витривалості, силі, спритності), вольовим якостям (сміливості, рішучості, самовладання і витримці), кмітливості, спритності, готовності до раптових дій, колективізму.

Професії із забезпечення

Військові професії: фахівці всіх служб тилу збройних сил, деякі фахівці медичної і фінансової служби, заступники командирів по тилу.

Аналоги цивільних професій: заступники (помічники) директора по постачанню (господарським питанням), агенти з постачання, побуту, маркетингу, товарознавці, експедитори, завідувачі складів, менеджери по роздрібній торгівлі.

Загальні вимоги до індивідуальних якостей фахівця: безкорисливість, чуйність до людей, внутрішня зібраність, самоконтроль, дбайливе поводження з речами, здатність швидко перемикатися з однієї діяльності на іншу, вирішувати різноманітні і часом суперечливі завдання, бачити і враховувати економічну сторону своєї діяльності, вести ретельний облік її результатів.

3. Досвід адаптації військовослужбовців у іноземних державах

Система перепідготовки військовослужбовців у Великобританії

Всі військовослужбовці можуть скористатися послугами центрів перепідготовки, починаючи за два роки до звільнення із ЗС і протягом двох років після звільнення.

Всі військовослужбовці, яким надається право на перепідготовку розділені на три категорії:

1. Військовослужбовці, які завершили службу за контрактом та через скорочення чисельності ЗС. Тут розрізняють два класи: військовослужбовців, термін служби яких становить від 4 до 6 років; військовослужбовці, термін служби яких становить більше 6 років.

2. Військовослужбовці, що звільняються за станом здоров'я.

3. Військовослужбовці, що прослужили менш 4 років.

Залежно від тривалості перебування на службі, військовослужбовець може скористатися трьома варіантами перепідготовки:

1. Одержати оплачувану відпустку від 20 до 35 днів для проходження перепідготовки. За цей час організуються: семінар по зміні кар'єри й брифінги фахівців, тренінг із питань нової кар'єри, ярмарку вакансій, робота в цивільній організації з випробним терміном, особисті поїздки військовослужбовця до нового місця проживання для рішення організаційних питань можливої зміни місця проживання.

2. Одержати доступ до послуг АІК і пройти навчання на тренінгах, семінарах, консультаціях з питань зайнятості, одержати поради по перепідготовці (для військовослужбовців, починаючи з періоду за 2 роки до звільнення). Для бажаючих організується повний цикл перепідготовки й програма сприяння працевлаштуванню.

3. Одержати особистий грант для оплати витрат на перепідготовку й тренінги. Повний грант становить в еквіваленті 4880 гривень.

Всі військовослужбовці, що звернулися в Центр, мають доступ до повної бази даних вакансій.

Для військовослужбовців, що звільняються за станом здоров'я доступні всі послуги Центра, не залежно від тривалості їхньої служби в Армії. Для тих, хто не зможе скористатися правом па одержання послуг з перепідготовки й сприяння в працевлаштуванні, може ним скористатися протягом двох років після звільнення або передати це право дружині (чоловікові).

Даючи оцінку системи перепідготовки військовослужбовця британської армії, можна відзначити таке:

1. Система перепідготовки й сприяння працевлаштуванню працює у всіх видах збройних сил.

2. Агентство зі зміни кар'єри є спеціалізованою організацією, зосередженої тільки на військовому персоналі, що завершує службу в Збройних силах.

3. Час і вид послуги залежать від тривалості служби.

4. Збройні Сили Великобританії піклуються про військовослужбовців, що звільняються зі служби, що, в свою чергу, свідчить про якість ЗС як роботодавця.

5. Вартість її послуги досить висока.

6. Система Британії являє собою державно-приватне партнерство.

7. Система доступна для солдатів, сержантів, офіцерів.

Система перепідготовки військовослужбовців Королівства Данія

Всі курси перепідготовки безкоштовні. Данська система перепідготовки розглядає дві групи військовослужбовців:

1. Службовці, що підписали контракт до досягнення своєю 35-річчя;

2. Службовці, що підписали контракт до свого 60-річчя. Ця категорія має право на пенсію, право на перепідготовку вони не мають.

Перша група службовців може не мати цивільної освіти. Для неї особливу актуальність має перепідготовка на цивільні спеціальності. Право на перепідготовку визначається тривалістю служби, тобто є мотиваційним інструментом.

Для другої групи допомога зводиться до індивідуальних консультацій і рекомендацій.

У збройних силах Данії існує два основних види контрактів К35, відповідно до якого військово-

службовець служить до досягнення їм 35-літнього віку й К60, відповідно до якого він зобов'язується служити до 60-літнього віку.

Особливостями данської системи перепідготовки є наступні:

– система управляється Міністерством Оборони;

– обсяг наданих послуг залежить від типу контракту: К35 і К60;

– військовослужбовці контракту типу К35 мають право на фінансову підтримку;

– консультації з питань кар'єрного росту доступні для всіх.

Система перепідготовки військовослужбовців США

Керування системою підготовки до цивільного життя здійснює Адміністрація по пільгах для ветеранів, що очолює Заступник Міністра Оборони з питань пільг. Основними видами пільг є: компенсації ветеранам, пенсії, пільги для сімей загиблих, допомога в утворенні й зайнятості, гарантії кредиту на житло й покриття страхування життя.

Право па перепідготовку залежить від тривалості служби, типу контракту, досягнень у службі, причини звільнення.

Програма існує для всіх категорій військовослужбовців незалежно від типу підписаного ними контракту.

Зміст Програми Переходу:

1. Триденні семінари, які проводять фахівці Державної служби зайнятості, служби підтримки військових сімей, департаменту праці, штатні співробітники Центра ветеранів по занятості й працевлаштуванню. У зміст матеріалу семінарів входить інформація про пільгові програми й способи подачі документів для участі в них. Питаннями семінарів є: оцінка особистих якостей, дослідження кар'єри, стратегія для ефективного пошуку роботи, інтерв'ю, розгляд речень роботи, психологічна підтримка.

2. Професійно-технічні освітні консультації. Ціль консультацій – допомогти військовослужбовцю вибрати напрямок перепідготовки. Допомога може включати тестування здібностей, професійні дослідження, вибір правильною типу навчальної програми для подальшого навчання й вибір освітніх і навчальних засобів, якими може скористатися військовослужбовець.

Програма фінансується за рахунок відрахувань, які вилучаються із щомісячної річної заробітної плати військовослужбовця з розрахунку 100 доларів США в перші 12 місяців служби.

Військовослужбовець має у своєму розпорядженні період часу 10 років від дня звільнення з дійсної військової служби.

Система соціальних гарантій у ЗС Німеччини

У складі центрального апарату Міністерства оборони, поряд із правовим, бюджетним і іншим відділами, створені й соціальні відділи, які здійс-

нують функції соціального й правового захисту військовослужбовців. У військових гарнізонах на території Німеччини завдання соціального захисту військовослужбовців покладені на адміністративно-господарські керування військових гарнізонів. Рядом питань соціального захисту військовослужбовців займається також: Міністерство праці й соціальних відносин, Міністерство по справах сім'ї й літніх громадян, Міністерство охорони здоров'я.

4. Законодавча база

Правові підстави адаптації захисників Вітчизни до цивільного життя

1. Визначають державний статус та гарантії «...Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Перелік основних законодавчих актів з питань соціального захисту військовослужбовців і осіб, звільнених від військової служби в запас або відставку, і членів їх родин

- Конституція України;
- Закон України «Про Збройні Сили України»;
- Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»;
- Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»;
- Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби та деяких інших осіб»;
- Закон України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист»;
- Закон України «Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України, та членів їхніх сімей»;
- Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії»;
- Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».

Положення про проходження громадянами України військової служби в Збройних Силах України.

Державна програма соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, що підлягають звільненню, та осіб, звільнених з військової служби, на період до 2011 року.

Згідно Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», стаття 8, пункт 5 «Військовослужбовцям, які мають вислугу військової служби не менше 10 років та позитивні службові характеристики, дозволяється, починаючи з 1 січня 2005 року протягом останнього року перед звільненням з військової служби проходити професійну перепідготовку (тривалістю не менше 500 годин), без стягнення з них платні за

навчання та із збереженням всіма видами забезпечення в порядку та на умовах, які визначаються МО України, у центрах перепідготовки та працевлаштування всіх форм власності за рахунок службового часу». Перепідготовку або перенавчання військовослужбовців, які звільняються, повинно проводитись як мінімум за один-два роки до звільнення, як прийнято у країнах Європейської та світової спільноти, а не в рік звільнення, як це прийнято в нашій державі, тому реально, перепідготовка проводиться в основному, після звільнення.

Державна програма соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, що підлягають звільненню, та осіб, звільнених з військової служби на період до 2011 року, і на цю програму, згідно постанови уряду України № 720 від 12 травня 2007 року на 5 років було заплановано 21 141,3 тис. грн. для перепідготовки біля 5,6 тис. військовослужбовців, а більш ніж 20 000 звільнених військовослужбовцям повинні бути надані інформаційні, консультативні, профорієнтаційні послуги із сприяння працевлаштування. Очікувалось, що більш як 14,5 тис. військовослужбовців за допомогою адаптаційного навчання та консультацій, отримають гідну роботу.

Але за умов недостатнього фінансування державою, Програма адаптації військовослужбовців була виконана частково, на 5 %.

Як бути з правом на перепідготовку навіть солдатів строкової служби, які до початку військової служби не були працевлаштовані, згідно Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» Постанови ВР № 2012-ХІІ від 20.12.91 р. та із змінами, внесеними згідно із Законами 3428-IV від 09.02.06 р., 2006, № 26, ст. 215, № 3591-IV від 04.04.06 р. ВВР, 2006, № 37, ст. 318, № 328-V від 03.11.06 р., ст. 8, п. 5.

Держава повинна приймати участь в адаптації не тільки військовослужбовців, звільнених з військової служби, а також і членів їх сімей, згідно Закону України – особливо в цей тяжкий час випробувань для України, коли для захисту цілісності території держави кращі сини України віддають не тільки своє здоров'я, а навіть і життя, а хто подбає про вдову та сиріт, полеглих за Батьківщину.

Висновки

Щодо подальших перспектив розвитку програми адаптації військовослужбовців до цивільного життя – вона повинна бути, проект Концепції Державної цільової програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, що підлягають звільненню та осіб, звільнених з військової служби, на період до 2017 року, існує.

Таким чином, найкращі роки військовослужбовці Міноборони України та силових структур віддають захисту та підтриманню безпеки держави, а по закінченні служби Міноборони України та відомчі силові структури свідомо забувають про них та не бажають

приймати участь в подальшій долі своїх колишніх підлеглих – адаптації до цивільного життя.

Тож проблема у нашому суспільстві існує – людей, які служать інтересам держави і гіпотетично знаходяться на державній службі, у цивілізованому суспільстві керівництво держави на чолі з Верховним Головнокомандуючим, гарантом Конституції України повинна подбати про їх подальшу долю.

Адаптація військовослужбовців ЗСУ та інших силових структур України до загальнодержавної програми, повинна проходити окремою позицією у законодавчій базі України з обов'язковою відповідальністю Міністерства оборони та інших силових структур.

«Держава гарантує військовослужбовцям та членам їх сімей соціальний і правовий захист відповідно до законів та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів»

Статут внутрішньої служби ЗСУ, затверджений Законом України від 24.03.1999 року № 548-IV ст. 19.

«Держава гарантує кожному ветерану військової служби... можливості в економічній, соціальній, політичній сферах..., а також подає різні види допомоги шляхом реалізації право на працю відповідно до рівня професійної підготовки та цільових програм соціальної адаптації».

Закон України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ і деяких інших осіб та їх соціальний захист».

(Закон України від 16.12.2004 р. №2255-IV) ст. 3.

«...Міністерство оборони України зобов'язується відповідно до законодавства забезпечити... безоплатну соціальну і професійну адаптацію в разі звільнення з військової служби у зв'язку з скороченням штатів, або проведенням організаційних заходів, за станом здоров'я...».

Указ Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153/2008 «Про положення про проходження громадянами України військової служби у ЗСУ», додаток 1 «Контракт про проходження громадянами України військової служби у ЗСУ», пункт 2.

В Конституції України від 28.06.96 р. ст. 22 чітко вказано: «При прийнятті нових законів або внесення змін за чинних законів не допускається зужень змісту та обсягу існуючих прав і свобод» – а гарантом виконання Конституції України є Прези-

дент України, Верховний Головнокомандуючий Збройних сил України, який при вступі на посаду присягнув народу України виконувати і дотримуватися законів Конституції України. Без дотримання діючого законодавства – шлях до європейської спільноти України буде закрито.

Не зважаючи на Закон України («Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб») від 04.04.2006 року за №3591-IV ст. 5, де вказано, що «для обчислення пенсій враховуються всі види грошового забезпечення отримували зазначені особи, які мають право на пенсію», а з урахуванням статті 63 «...пенсії підлягають перерахунку у зв'язку зі зміною розміру хоча б одного з видів грошового забезпечення військовослужбовців... у зв'язку із введенням нових щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень та премій)». Міністерство Оборони України все робить для того, щоб не виконувати діюче законодавство України у питаннях підвищення пенсій військовослужбовцям-пенсіонерам.

Військовослужбовці-пенсіонери свої кращі роки, своє здоров'я віддали державній службі для розбудови та збереження територіальної цілісності держави, забезпечення миру. І сьогодні військовослужбовці запаса входять до резерву Збройних Сил України.

Список літератури

1. *Актуальні проблеми соціальної адаптації військовослужбовців та членів їх сімей / під ред. В. Рубцова. – К., 2011. – 346 с.*
2. *Опыт норвежско-українського співробітництва в галузі соціальної адаптації, бізнес-освіти та наукової діяльності: збірник матеріалів. – К., 2010. – 248 с.*
3. *Порадник з питань соціальної адаптації особам, звільненим з військової служби / під ред. В.Я. Білого. – К., 2004. – 140 с.*
4. *Разов П.В. Сутність структура і зміст соціального захисту і соціальної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас / П.В. Разов. – М., 2013. – 10 с.*
5. *Рубцов В.С. Адаптація кадрових військовослужбовців і конверсія військових об'єктів / В.С. Рубцов. – К., 2009. – 376 с.*

Надійшла до редколегії 30.10.2014

Рецензент: д-р філос. наук, проф. О.Ю. Панфілов, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.

СОЦИАЛЬНАЯ АДАПТАЦИЯ АРМИИ УКРАИНЫ В НОВЫХ УСЛОВИЯХ СУЩЕСТВОВАНИЯ

А.А. Буряк, М.И. Гиневский

В статье рассмотрены основные этапы социальной адаптации военнослужащих Вооруженных Сил Украины к новым условиям существования. Приведенная единая классификация военных и гражданских профессий. Проанализированы опыт адаптации военнослужащих в иностранных государствах и основные законодательные акты данной сферы.

Ключевые слова: *военнослужащие, социальная адаптация, классификация профессий.*

SOCIAL ADAPTATION OF THE ARMY OF UKRAINE IN NEW CONDITIONS OF EXISTENCE

A.A. Buryak, M.I. Hynivskiy

The article describes the main stages of social adaptation of the Armed Forces of Ukraine to but-tion conditions of existence. Present a unified classification of military and civilian occupations. Analyzed the adaptation of military experience in foreign countries and major legislation in this field.

Keywords: *military, social adaptation, classification of occupations.*